

KADERNOTA

Monumentenbeleid Oirschot

Opsteller: Peter van Gerven
Datum: 15 september 2011
Betrokken portefeuillehouder: Ruud Severijns
Betrokken afdelingshoofd: Rob Spit

1. Probleemschets

Aanleiding

Met het cultureel erfgoed in de gemeente Oirschot blijkt niet altijd omgegaan te worden zoals de beleidsmakers, belangengroeperingen en bezorgde inwoners of liefhebbers van het cultureel erfgoed het liefst zouden zien. Maar tevens is duidelijk dat niet iedereen daar hetzelfde naar kijkt. Dat betekent dat de raad keuzes zal moeten maken bij het opstellen van zijn beleid. Op 6 september 2011 hebben de raadsfracties samen met vertegenwoordigers van belangengroeperingen en belangstellende inwoners aan de hand van 8 stellingen gediscussieerd over de kaders die aan het monumentenbeleid in Oirschot gesteld zouden moeten worden.

Wettelijke kaders

De wettelijke kaders voor gebouwde monumenten en archeologische lopen door elkaar.

Landelijk

Monumentenwet 1988

- Aanwijzing en bescherming rijksmonumenten
- Subsidies en uitkeringen voor rijksmonumenten
- Aanwijzing en bescherming stads- en dorpsgezichten
- Archeologische monumentenzorg
- Handhaving- en strafbepalingen
- Instelling gemeentelijke Monumentencommissie

Wetswijzigingen ten gevolge van de modernisering van de monumentenzorg (MoMo)

- Vijftig jaren grens voor een monument vervalt
- Mogelijkheid om op aanvraag een rijksmonument aan te wijzen vervalt
- Subsidieregeling wordt uitgebreid met een plankostenregeling en wind- en waterdichtregeling om zo de herbesteding mogelijk te maken
- Voorbereidingsprocedure voor een omgevingsvergunning voor relatief eenvoudige ingrepen wordt vereenvoudigd en versneld

De aangekondigde vereenvoudiging van de regelgeving leidt tot verruiming van de mogelijkheden om vergunningvrij te bouwen per 1-1-2012, ook voor rijks- en gemeentelijke monumenten en in beschermde dorpsgezichten.

Provinciaal

De taken van de Provincie als het gaat om monumentenzorg kunnen worden onderscheiden in zogenaamde medebewindstaken op het gebied van wet- en regelgeving (advies bij rijksmonumenten buiten de bebouwde kom) en autonome taken (onder meer verstrekken subsidies, verantwoordelijkheid voor Monumentenwacht, inventariseren en selecteren cultuurhistorische waarden en daaraan gekoppeld het vormgeven van cultuurhistorisch kwaliteitsbeleid, waarbij het cultuurhistorisch facet tevens wordt ingebracht bij andere beleidsterreinen, ondersteuning monumentenorganisaties).

Plaatselijk

Erfgoedverordening Oirschot 2011

De volgende hoofdpunten zijn in deze verordening geregeld:

- de regelgeving omgevingsvergunning (Wabo) voor beschermde gemeentelijke monumenten, beschermde gemeentelijke stads- of dorpsgezichten en monumentale zaken;
- de aanwijzing van zaken tot gemeentelijk beschermd monument, waaronder ook archeologische monumenten;
- de verwijzing naar het vergunningstelsel voor beschermde rijksmonumenten in de Monumentenwet 1988;
- het vergunningstelsel voor de gemeentelijke beschermde monumenten;
- de aanwijzing van beschermde gemeentelijke stads- of dorpsgezichten;

- de aanwijzing van gemeentelijke monumentale zaken;
- een vergunningstelsel ter bescherming van archeologische waarden en verwachtingen;
- taken gemeentelijke monumentencommissie.

Beleidsplan archeologische monumentenzorg, incl. erfgoedkaart, waarin vastligt in 7 categorieën tot welke diepte en bij welke oppervlakte men de bodem vrij mag bewerken

- Motie 26 april 2011: bij terreinen die agrarisch gebruik hebben mag tot 50 cm diep de grond vrij bewerkt worden in de categorieën 4 t/m 6.
- Cultuurhistorische waarden – opgenomen op de erfgoedkaart en in een catalogus – zijn verdeeld in 3 categorieën: beschermd, objecten/gebieden van zeer hoge cultuurhistorische waarde en objecten/gebieden van hoge cultuurhistorische waarde.

Motie Mauser, aangenomen bij aanwijzing tot gemeentelijk beschermd monument (29-10-2002): object mag niet zonder goedkeuring van de eigenaar op de lijst geplaatst worden.

Reclamebeleid, opgenomen in de APV, maar er is een strenger apart beleid voor het beschermd dorpsgezicht en voor winkelcentrum de Poort.

Subsidieverordening gemeentelijke monumenten Oirschot voor bijdragen in restauratiekosten gemeentelijke monumenten (voor per monument specifiek benoemde kwetsbare elementen).

Collectief abonnement bij de Monumentenwacht Noord-Brabant door de gemeente betaald en waarvan de inspectierapporten aan de gemeente beschikbaar worden gesteld.

Overige bestaande kaders

Toekomstvisie 2030

- Historische kern en vele monumenten en landgoederen is *unique selling point*.
- Aandacht voor behoud van cultuurhistorische en landschappelijke waarden.

Oirschot in Balans 2010-2014

- De (cultuurhistorische) kwaliteit van de kernen en het buitengebied mag niet worden aangetaast.
- Recreatie als nieuwe functie in het buitengebied zal worden bevorderd, bijvoorbeeld via herbestemming van boerderijen voor recreatie, daar waar mogelijk.

Bestuursvisie 2002-2012

- Financieel beleid gaat boven wensen en voornemens.
- Aangenaam woon-, leef- en werkklimaat.
- Balans tussen agrarische sector, natuur en landschap, recreatie.
- Tijdige inspraak en participatie door burgers.
- Natuurlijke uitstraling en vele historische waarden:
 - historisch centrum;
 - vele monumenten;
 - vele natuurgebieden en bossen;
 - actief welstands- en monumentenbeleid;
 - stelselmatige bewaking van ons natuurlijk en cultureel erfgoed;
 - monument in het groen.

Doel

Komen tot een monumentenbeleid dat voorziet in voldoende bescherming van het cultureel erfgoed. Niet alleen de gebouwen die op de monumentenlijst voorkomen en de archeologische monumenten, maar ook het overige dat de identiteit van de gemeente in grote mate mede bepaalt.

Afbakening

De financiële positie van de gemeente noopt tot de opdracht om het beleid óók vanuit het budgettaire perspectief te benaderen. Daarbij is het van belang om enerzijds aan te geven dat het monumenten-

beleid niet altijd extra geld hoeft te kosten als dat integraal in andere beleidsvelden kan worden meegenomen (o.a. ruimtelijke ordening). Anderzijds moet beseft worden dat er extra geldelijke middelen noodzakelijk zullen zijn als er sprake is van een substantiële toevoeging aan de gemeentelijke monumentenlijst (b.v. plaatsen van jonge monumenten en wederopbouwboerderijen) of het actueel houden van de erfgoedkaart.

Samenwerking met andere onderwerpen/beleidsnota's

Een van de drie pijlers van de moderne monumentenzorg is cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening. De ruimtelijke ontwikkeling is voor monumentenzorg van steeds groter belang geworden. Daarnaast is het van belang dat de zorg die er voor het cultureel erfgoed is zich ook vertaalt in economische voordelen in het kader van recreatie en toerisme.

2. Kaders samengesteld naar aanleiding van de kaderstellende bijeenkomst van raadsfracties en de aanwezige belangenorganisaties en overige aanwezigen

De kaderstellende avond van 6 september 2011 heeft de volgende kaders opgeleverd.

Procedure bij aanwijzing gemeentelijk monument

Aanvullend op de procedure zoals die is vastgelegd in de erfgoedverordening, dient de gemeente de volgende stappen te zetten:

- een bezoek brengen aan de eigenaars van kandidaat gemeentelijke monumenten op het moment dat op een deskundige en zorgvuldige wijze de redengevende beschrijvingen zijn opgesteld en door de monumentencommissie van een positief advies zijn voorzien;
- de eigenaar informeel proberen te winnen door te vertellen dat hij in een monumentaal pand woont;
- de voordelen c.q. meerwaarde van een monument benoemen en met de eigenaar bespreken;
- de mogelijkheden en onmogelijkheden van een gemeentelijk monument benoemen en met de eigenaar bespreken;
- op deze wijze regie niet alleen door gemeente, maar meer samen met de eigenaar voeren;
- gebiedsbescherming in plaats van individuele bescherming nastreven als dat meerwaarde heeft;
- bij waardevermindering door aanwijzing als monument de eigenaar compenseren.

In de erfgoedverordening is de bezwaarmogelijkheid voor de eigenaar opgenomen. Bij een zorgvuldige uitgebreide procedure kan de zogenaamde motie Mauser van 29 oktober 2002 vervallen en kan de eigenaar gebruik maken van de bezwaarmogelijkheid. Dit is ter beoordeling van de raad. Extra aandacht voor de achterzijde van monumenten om zo wildgroei van aanbouwen te voorkomen.

Uitbreiding gemeentelijke monumentenlijst

Er moet geld vrijgemaakt worden voor uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijst, maar het beleid dient wel terughoudend te zijn; de selectiecriteria moet men goed hanteren.

Subsidiëring gemeentelijke monumenten

Het totale beschikbare budget voor monumenten zou anders verdeeld kunnen worden, waarbij de gemeentelijke bijdrage voor nieuw aan te wijzen monumenten lager zou kunnen zijn. Kijken naar voorbeelden in de regio hoe daar geld voor monumentenbeleid vrij wordt gemaakt (bestemmingsreserve, OZB inzetten, pot ruimte voor ruimte inzetten voor boerderijen).

Een andere mogelijkheid is om bij de bank een lagere rente te bedingen bij leningen voor gemeentelijke monumenten.

De huidige subsidieverordening voldoet, maar het is afhankelijk van beschikbaarstelling van de hoogte van het budget door de raad of een aanvraag nog in het jaar van aanvraag gehonoreerd kan worden of pas later. Bij een tekort in enig jaar dient B&W aan de raad een verzoek voor te leggen om extra krediet beschikbaar te stellen en de aanvraag niet automatisch door te schuiven naar het volgende jaar. Er bestaan meerdere mogelijkheden om financieel bij te dragen aan restauraties en onderhoud

aan gemeentelijke monumenten. B&W dienen de diverse toepassingen in andere gemeenten naast elkaar te zetten en voor te leggen aan de raad, zodat de raad een keuze kan bepalen.

Bescherming van het cultureel erfgoed

Veel van het cultureel erfgoed van (zeer) hoge cultuurhistorische waarde is nog niet beschermd (categorie 2 en 3 op de erfgoedkaart). Met toepassing van de erfgoedmeetlat dienen B&W een voorstel te doen, zo mogelijk in samenwerking met de overige Kempengemeenten. *In Oirschot zal bescherming van het cultureel erfgoed onderdeel zijn van het bestemmingsplan Buitengebied fase 2.*

Onderhoud digitale erfgoedkaart

De vastgestelde digitale erfgoedkaart is een momentopname. Onderhouden van de kaart is een must, maar niet koste wat het kost. Een actuele kaart is van groot belang. De geoffreerde kosten van 3766 euro per jaar en 2278 per vier jaar door het SRE zijn acceptabel, maar als het op een andere manier goedkoper kan heeft dat de voorkeur. Dat zou kunnen door het zelf te doen of in Kempenverband. Voorwaarde is wel dat de kaart kwalitatief van een goed niveau moet blijven.

Deelname aan het Geowiki-project

Door deel te nemen aan het Geowiki-project biedt de erfgoedkaart grote mogelijkheden voor het cultuurtoerisme en voor educatie. De vraag is of dit een overheidstaak is. Er zitten vooral ook veel voordelen en mogelijkheden aan voor ondernemers in het cultuurtoerisme. Onderzocht moet worden of de kosten voor de opzet van het project (5.000 euro) en de jaarlijkse kosten van 1.000 euro voor onderhoud en beheer voor rekening van de instellingen (VVV, Land van Oirschot) of ondernemers (mogelijkheid van plaatsen van advertenties) kunnen komen. Het project heeft geen hoge prioriteit voor de gemeente.

Bij realisering van het project dient het inzichtelijk gemaakt te worden voor de burger door middel van een demo en uitleg.

Aandacht voor cultuurhistorische waarden

De cultuurhistorische waarden van Oirschot dienen zoveel mogelijk aandacht te krijgen via cultuurtoerisme. *Cultuurtoerisme staat als volgende punt na archeologie op de agenda van de werkgroep Cultuurhistorie Kempengemeenten.*

Reclamebeleid

Men dient zorgvuldig om te gaan met de beschermde dorpsgezichten van Oirschot. Dat wil zeggen dat er voor de ondernemers niet meer reclamemogelijkheden moeten komen dan het reclamebeleid nu biedt. De mogelijkheden moeten in goed overleg met de ondernemers besproken worden, waarbij de gemeente moet aangeven wat wél kan en mag. De gemeente moet een catalogus samenstellen waarin de toegestane mogelijkheden met foto's duidelijk worden gemaakt.

De gemeente zou andere gemeenten kunnen vragen naar hun toepassingen en overleg moeten plegen met de ondernemersvereniging om tot een goede catalogus te komen.

Overige aanbevelingen

Buiten genoemde kaders zijn uit de kaderstellende avond nog de volgende aanbevelingen gekomen:

- aandacht voor het lange termijn denken;
- de gedachte is nog teveel dat het te veel kost en eigenlijk niet kan;
- het Stads- en Dorpsvernieuwingsplan was vroeger een goed plan; dat zou weer in ere hersteld moeten worden;
- de gemeente moet niet terugdeinzen voor werk in een partnership uit handen te geven aan derden en zo de gemeenschap er meer bij te betrekken;
- de betrokkenheid van burgers zou ook vergroot kunnen worden door een klankbordgroep in te stellen, waardoor men tot breed gedragen producten komt;
- een optie is dat de gemeente de kaders stelt, maar dat de uitvoering buiten het gemeentehuis gedaan wordt;

- de bestaande groslijst zou door deskundige instanties in de gemeente verwerkt kunnen worden, waardoor het proces sneller kan worden doorlopen.

3. Financiën

Het huidige financiële kader voor het monumentenbeleid sec (dus onderwerpen die met ruimtelijke ontwikkeling te maken hebben en andere beleidsterreinen niet meegerekend) is als volgt op basis van de begroting 2011.

Uitbreiding gemeentelijke monumentenlijst	20.000,00
Onderhoud beiaard Petruskerk	173,00
Exploitatiekosten beiaard (bespelingen, buma)	6.158,00
Kosten voor monumentencommissie, abonnementen en onvoorzien	2.092,00
Collectief abonnement bij de Monumentenwacht Noord-Brabant	12.995,00
Planmatig dagelijks onderhoud Oude Toren Oostelbeers	900,00
Subsidie Stichting Oude Kerkje	1.176,00
Subsidie Comité Open Monumentendag	1.500,00
Subsidie molen De Korenaar	2.083,00
Subsidie Spoordonkse watermolen	2.083,00
Voorziening groot onderhoud diverse bezittingen	1.026,00
Kosten afronding erfgoedkaart en archeologiebeleid	12.500,00
Subsidie gemeentelijke monumenten (cfm verordening)	40.307,00

Hieraan moeten de volgende kosten worden toegevoegd die tijdens de kaderstellende avond als noodzakelijk/acceptabel naar voren zijn gekomen:

Jaarlijkse kosten onderhoud digitale erfgoedkaart	3.766,00
Vierjaarlijkse onderhoudskosten (gemiddeld per jaar 569,50 euro)	2.278,00
Kosten opzet Geowiki-project	5.000,00
Jaarlijkse kosten Geowiki-project	1.000,00

Nadere beschouwing van de belangrijkste kostenposten

Het opgenomen bedrag voor uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijst is niet toereikend voor een gedetailleerde beoordeling van de objecten met zeer hoge cultuurhistorische waarde (categorie 2) van de cultuurhistorische waardenkaart. Het is mogelijk om kosten te besparen door de eerste screening te laten uitvoeren door deskundige, betrokken inwoners. Te denken valt aan de samenstelling van een panel van deskundigen uit de heemkundeverenigingen, SBEO en eventueel anderen. Deze aanpak moet leiden tot uitbreiding van de gemeentelijke monumentenlijst binnen het beschikbare budget van 20.000 euro.

Het cultureel erfgoed dat niet op de gemeentelijke lijst komt krijgt bescherming via het bestemmingsplan buitengebied; de daarbij behorende werkzaamheden worden vanuit het budget voor het bestemmingsplan door derden uitgevoerd. Deze werkzaamheden kunnen gelijktijdig worden uitgevoerd.

Het collectieve abonnement bij de Monumentenwacht zou onderdeel kunnen worden van een nieuwe subsidiemethode. Dat zal worden meegenomen in de vergelijking van de diverse toepassingen bij gemeenten voor subsidiëring van restauraties en onderhoud.

Het huidige beschikbare bedrag voor subsidiëring van gemeentelijke monumenten bij toepassing van de subsidieverordening is niet toereikend. Het idee om bij een tekort de raad extra krediet te vragen is toepasbaar, maar kost veel tijd en laat de aanvrager al die tijd in onzekerheid en komt de staat van het monument niet ten goede. Bovendien zal het meerdere keren per jaar voorkomen (bij elke aanvraag nadat het budget op is).

Indien de gemeentelijke monumentenlijst uitgebreid wordt, zal het budget bij de huidige subsidieverordening verhoogd moeten worden, ook om te voorkomen dat de raad nóg vaker een besluit over de aanvulling van het budget zal moeten nemen.

De opdracht is om meerdere subsidiëringmethoden naast elkaar te zetten, zodat de raad een keuze kan maken. Daarbij zal blijken dat gerichte subsidiëring – zoals nu in Oirschot het geval is omdat specifiek de benoemde kwetsbare elementen subsidiabel zijn – enkele eigenaren een grote bijdrage oplevert. Deze methode is arbeidsintensief (begroting, afrekening, controle) voor zowel aanvrager als

ambtenaar. Bij algemene subsidiëring zullen de kosten voor de gemeente nagenoeg even hoog zijn, maar ontvangt iedere eigenaar minder en is er vrijwel geen werk bij het indienen van een aanvraag voor eigenaar en ambtenaar.

Ten aanzien van het onderhoud van de erfgoedkaart en het Geowiki-project zal nader onderzocht worden, bij voorkeur in Kempenverband, of en zo ja hoe deze kosten lager uit kunnen vallen. In het Geowiki-project zijn er ook duidelijk belangen voor derden en zullen sponsormogelijkheden zeker deel van het onderzoek uitmaken.

De samenstelling van een catalogus in het kader van het reclamebeleid zal niet zonder extra kosten kunnen. In eigen beheer kunnen de kosten echter wel tot een minimum beperkt blijven. De nadruk zal dan meer liggen op een duidelijke dan een flitsende catalogus.

4. Proces en tijdsplanning

datum	Kadernota monumentenbeleid
30-08-2011	Notitie kaderstellende avond ter kennisgeving in college
06-09-2011	Avond kaderstelling gemeenteraad met burgerparticipatie
27-09-2011	Concept kadernota ter kennisgeving in college
04-10-2011	Opiniërende raadsvergadering over de concept kadernota
25-10-2011	Besluitvormende raadsvergadering: vaststellen kadernota